

Dialogul social în perioada de criză

Rezumat

Introducere

Principiul dialogului social reprezintă o parte fundamentală a Uniunii Europene și a constituției sale, fiind consacrat în articolele 154 și 155 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE). O lungă perioadă, dialogul social a fost privit ca unul dintre principalele mecanisme pentru proiectarea și punerea în aplicare a politicilor, în special în legătură cu politicile sociale și de ocupare a forței de muncă.

Dialogul social european a reprezentat un element esențial al guvernanței europene încă de la punerea în aplicare a Protocolului social în 1993 prin Tratatul de la Maastricht, care a stabilit autonomia partenerilor sociali europeni și a creat o serie de responsabilități comune cu actorii politici, în vederea stabilirii unei definiții comune a „Europei sociale”.

Acest studiu cartografiază, examinează și evaluează diferitele răspunsuri ale dialogului social la criza economică mondială analizând:

- rolul pe care dialogul social l-a jucat în atenuarea impactului și depășirea efectelor negative ale crizei;
- rezultatele dialogului social în ceea ce privește măsurile negociate și convenite de partenerii sociali de la diferite niveluri ale sistemului european de relații de muncă;
- eficacitatea și viabilitatea rezultatelor dialogului social ca răspuns la criză.

Contextul politicilor

Studiul se concentrează asupra perioadei de la debutul crizei în 2008 și până la mijlocul anului 2010. Prin urmare, studiul analizează impactul și consecințele crizei financiare și economice mondiale și nu criza datoriilor publice care a urmat. Studiul vizează cartografierea și analizarea rezultatelor sau, în anumite cazuri, a lipsei rezultatelor dialogului social ca răspuns la criză pe parcursul acestui interval de timp. Studiul analizează măsura în care partenerii sociali au fost implicați în procesul de introducere a măsurilor de atenuare a efectelor crizei, precum și eficacitatea și viabilitatea dialogului social ca răspuns la criză.

Principalele constatări

Un factor decisiv pentru succesul sau eșecul dialogului social este măsura în care un guvern susține procesul și gradul de coerență și legitimitate al relațiilor dintre actori, anterior crizei. Studiul arată, de asemenea, că la modul de abordare a dialogului social de către părți contribuie în mod semnificativ contextul politic național în care acționează partenerii sociali, precum și strategiile interne ale acestora și relațiile dintre diferiți parteneri. Se confirmă astfel că mediul instituțional al relațiilor de muncă din statele membre a contribuit la succesul sau eșecul dialogului social și că un număr mare de instituții și relații au fost supuse cu adevărat unui test de stres. În ansamblu, se pare că în Europa există o tendință de apropiere, ceea ce demonstrează că partenerii sociali au fost invitați de guvernele din statele respective fie să participe la discuții, fie chiar să lanseze propriile inițiative specifice.

Criza nu a creat un mediu evolutiv, în care actorii să poată inova și stabili noi forme ale dialogului social. În același timp, criza nu a împiedicat crearea unor rezultate inovatoare. O serie de soluții pe termen scurt și lung au fost introduse în țările în care nu fuseseră încercate până la momentul respectiv, cum ar fi punerea în aplicare pentru prima dată a programelor reduse de lucru în nouă state membre.

În sectoare bine organizate, partenerii sociali au contribuit la izolarea acestora de efectele crizei asupra economiei mondiale, în general.

Rezultatele dialogului social pe parcursul perioadei de criză au fost mai degrabă integrative decât distributive. Negocierile dintre partenerii sociali s-au concentrat mai mult asupra problemelor legate de ocuparea forței de muncă, precum formarea profesională și siguranța locului de muncă, în special prin măsuri legate de programul redus de lucru, și mai puțin asupra temei tradiționale a remunerației. Compromisul necesar pentru negocieri integrative a părut să fie ușor de acceptat de forța de muncă, aceasta fiind dispusă să renunțe la venit în favoarea garanțiilor privind siguranța locului de muncă.

Actuala criză economică mondială a testat durabilitatea tuturor sistemelor naționale de relații de muncă. Chiar și în acele țări cu o istorie îndelungată a colaborării între partenerii sociali și guverne, negocierile nu au reușit adesea să asigure un consens și a abordare comună cu privire la modul în care ar trebui gestionată această criză.

S-a constatat că țările cu un dialog social puternic s-au bucurat de o mai bună colaborare între stat, angajatori și angajații acestora. Totuși, cele mai bune rezultate ale discuțiilor dintre partenerii sociali au apărut la nivelul sectoarelor în care exista o tradiție a consultării și colaborării.

Cu toate acestea, este evident că în anumite domenii dialogul social a fost diminuat în cazurile în care impactul crizei a intensificat dificultățile existente în prealabil, precum coerența dintre diferitele niveluri ale dialogului social, o reducere a apartenenței sindicale și a puterii de negociere a sindicatelor.

Atât creșterea numărului de decizii luate unilateral de guverne în legătură cu problemele privind sectorul public, cât și descentralizarea din ce în ce mai mare a negocierilor colective la nivel de întreprindere ilustrează dificultățile crizei. În majoritatea țărilor, sindicatele au fost nevoite să joace două roluri antagoniste: au reprezentat forța socială de menținere

calmului în sectorul privat reducând numărul de greve la nivel de întreprindere și convingând angajații să adopte un punct de vedere pragmatic cu privire la măsurile de reducere a costurilor; în sectorul public, însă, au fost adesea coordonatorii unei opoziții puternice și generale față de măsurile de austeritate ale guvernelor.

Criza a oferit oportunitatea de dezvoltare a unor noi forme ale dialogului social pentru a răspunde mai bine la principalele probleme, chiar dacă aceste oportunități nu au fost întotdeauna exploitate.

Indicii pentru elaborarea politicilor

- Deși criza nu a generat un mediu inovator, în unele țări a reprezentat o provocare pentru formele de dialog social care existau deja, a încurajat partenerii sociali să răspundă la această situație și, în unele cazuri, a creat oportunități ca partenerii sociali să renunțe la formele tradiționale ale dialogului social în anumite țări.
- În majoritatea statelor membre ale UE, dialogul social a condus la introducerea măsurilor legate de reducerea programului de lucru, care au necesitat eforturi semnificative din partea partenerilor sociali. Aceasta a necesitat de regulă acordul ambilor parteneri sociali și uneori chiar și susținerea guvernului, atunci când a fost nevoie de subvenții pentru a completa pierderile de venit ale angajaților sau pentru a finanța programele de formare profesională.
- Dialogul social s-a dovedit a fi un mijloc legitim pentru a face față impactului crizei financiare. Cu toate că dialogul social s-a dovedit a fi un instrument esențial pentru depășirea crizei și menținerea stabilității în cadrul sistemelor europene de relații de muncă, acesta a fost diminuat în cazurile în care au existat în prealabil dificultăți pentru coerența între diferitele niveluri ale dialogului social.
- Deși studiul demonstrează în mod clar interacțiunea și un anumit grad de coordonare între partenerii sociali la nivel național, atât pe plan orizontal, cât și vertical, există puține dovezi care să sugereze coordonarea de la nivel național la nivel european și invers.

Informații suplimentare

Raportul *Social dialogue in times of crisis* (Dialogul social în perioada de criză) este disponibil la adresa <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1221.htm>

Pentru informații suplimentare îl puteți contacta pe Christian Welz, director de cercetare, cwe@eurofound.europa.eu